

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1031 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellash.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврузова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishning respublikamizdagi ahamiyati.....	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Hakimdjanovna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoira Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Xarajatlar hisobini mhxs asosida tan olishning o'ziga xos xususiyatlari	1010
Xaydarova Surayyo Nasirdinovna	
Zamonaviy turizm yo'nalishlari yangiliklarini sohaga tadbiq etish va turizm bozorini rivojlantirishda aqlli (smart) texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	1016
Sangirov Utkir Xudoyberdiyevich	
Sanoat korxonalarining raqobatdoshligini ta'minlash salohiyati	1021
To'raev Sardorbek To'raevich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari	1025
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Biznes boshqaruvi kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada mamlakatimiz iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni, shuningdek, O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni rag'batlantirishga qaratilgan tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tahlil qilingan. Raqobat sharoitida ularning innovatsion salohiyatini oshirish va investitsion faolligini kuchaytirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, kichik biznes subyekti, mikrofirmalar, aksiyalar likvidligi, intellektual resurslar, innovatsion jarayon.

Abstract: The article focuses on the role of small business and private entrepreneurship in the country's economy, as well as encouraging the development of entrepreneurship in the Republic of Uzbekistan. It analyzes the factors influencing the development of business entities and their innovative potential in competitive conditions, and scientifically based proposals and recommendations on increasing investment activity have been developed.

Key words: small business, private entrepreneurship, small business entity, micro-firms, stock liquidity, intellectual resources, innovative process.

Аннотация: В статье рассматривается роль малого бизнеса и частного предпринимательства в экономике нашей страны, а также стимулирование развития предпринимательской деятельности в Республике Узбекистан. Проанализированы факторы, влияющие на развитие субъектов предпринимательской деятельности и их инновационный потенциал в конкурентных условиях. Разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по повышению инвестиционной активности.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, субъект малого предпринимательства, микро-фирмы, ликвидность акций, интеллектуальные ресурсы, инновационный процесс.

KIRISH

Kichik biznes va tadbirkorlik sohasi yetakchi tarmoqlardan biri bo'lib, asosan iqtisodiy o'sish sur'atlarini, aholi bandligi holatini, yalpi ichki mahsulotning tarkibi va sifatini belgilaydi. Kichik biznesni rivojlantirish moslashuvchan aralash iqtisodiyotni shakllantirish, raqobatbardosh bozor mexanizmining kompleks sintezi va yirik, o'rta hamda kichik hajmdagi mahsulotlarni davlat tomonidan tartibga solishni o'z ichiga olgan mulk shakllarining kombinatsiyasi va mos iqtisodiy modelni shakllantirishga qaratilgan global tendensiyalarga javob beradi.

Kichik biznes – bozor iqtisodiyotining asosi. Kichik biznes obyektiv ravishda zamonaviy bozor iqtisodiyotining nisbatan mustaqil bo'limi sifatida mavjud bo'lib, turli xil va hajmdagi korxonalar, jumladan, kichik korxonalar mavjudligi va o'zaro bog'liqligi bilan ajralib turadi. Katta biznes mamlakat iqtisodiyotining asosiy ehtiyojlarini ta'minlasi, kichik korxonalar bozorda o'z o'rnini egallaydi va mahalliy talab yoki maxsus mahsulotlar va xizmatlar, shu jumladan, innovatsion sohada maxsus ehtiyojlarni qondiradi. Ijtimoiy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ijtimoiy taraqqiyotning muhim muammolarini hal qilish uchun iqtisodiy asos yaratishning hal qiluvchi omilidir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish mavzusi bo'yicha ilmiy adabiyotlar sharhi ushbu sohada o'tkazilgan tadqiqotlarni tahlil qilish va asosiy ilmiy qarashlarni umumlashtirishga qaratilgan. Quyida ushbu mavzu bo'yicha muhim ilmiy yondashuvlar va ularning natijalari keltirilgan.

Innovatsion rivojlanish kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Schumpeter va Porter singari iqtisodchilar innovatsiya va raqobat ustunligini korxonalarning asosiy omili sifatida ta'kidlaydilar. Innovatsiyalar korxonalarga yangi mahsulotlar, jarayonlar va xizmatlar yaratish orqali bozorga tezroq moslashish imkonini beradi.

Texnologik innovatsiyalar, ayniqsa raqamlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. Davenport va Short raqamli transformatsiyaning biznes jarayonlarini qayta tashkil etish va optimallashtirishdagi rolini ta'kidlaydilar. Ushbu jarayonlar samaradorlikni oshiradi va yangi biznes modellarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Innovatsion faoliyatni rivojlantirishda tarmoqlararo hamkorlik, klasterlar va innovatsion tarmoqlar muhim rol o'ynaydi. Chesbrough tomonidan ilgari surilgan ochiq innovatsiya modeli kichik biznes subyektlariga tashqi hamkorlik orqali yangi g'oyalarni qabul qilish va tatbiq etishda yordam beradi.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarining innovatsion rivojlanishi ko'plab omillar, jumladan, davlat qo'llab-quvvatlashi, texnologik taraqqiyot, moliyaviy resurslar va malakali kadrlarning mavjudligiga bog'liq. Innovatsion rivojlanishni ta'minlash uchun har bir omilning muvofiqligi va samaradorligini oshirish zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillarini o'rganishda umumiylikdan individualikka va aksincha tartibda deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bersa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli esa jarayonni tizimli tahlil qilishda ahamiyatlidir. Ilmiy tahlil jarayonida kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash kabi usullardan keng foydalanildi, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullarini keng qo'llash orqali yondashildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik tadbirkorlik iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va aholi farovonligini oshirishda muhim o'rin tutadi. U aholi bandligini kengaytirish va daromadlarini oshirish uchun imkoniyatlar yaratadi, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga hissa qo'shadi hamda jamiyatdagi ehtimoliy qarama-qarshiliklarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, kichik biznes raqobatni kuchaytiradi, iste'molchilar uchun sifatli mahsulot va xizmatlarni raqobatbardosh narxlarda taklif etishga xizmat qiladi. Bu esa, o'z navbatida, sog'liqni saqlash va ta'lim kabi muhim sohalarda ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirishga yordam beradi.

Tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirishda innovatsiyalar joriy etilishi va ularning amaliyotda qo'llanilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro tajribaga ko'ra, davlat va jamiyat rivojlanishining yuksalishi ko'pincha innovatsion faoliyat bilan uzviy bog'liqdir. O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishiga ustuvor ahamiyat berilishi bejiz emas, chunki bu soha ichki bozorni zarur tovar va xizmatlar bilan ta'minlashda katta rol o'ynaydi.

Bugungi kunda kichik biznes yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion yechimlarni tatbiq etish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda yetakchi omil bo'lib kelmoqda. Innovatsion rivojlanish jarayonida turli omillar kichik biznesning o'sishiga ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqolada kichik biznesning innovatsion rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar o'rganilib, tahlil qilingan.

Horijiy tadqiqotlar ham kichik biznes subyektlarining iqtisodiy rivojlanishga, yangi ish o'rinlari yaratishga va innovatsiyalarni joriy etishga katta hissa qo'shishini ko'rsatmoqda. Kichik biznes milliy va mahalliy o'sishni ta'minlovchi asosiy xizmatlar va mahsulotlarni taklif etish orqali iqtisodiyotning mustahkam tayanchi hisoblanadi. Ayniqsa, raqobatbardoshlikni oshirish va yangi bozorlarni egallashda innovatsiyalar kichik biznes uchun muhim vosita hisoblanadi.

1-jadval. Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining mamlakat yalpi ichki mahsulot tarkibidagi ulushining o'zgarishi (foizda)¹.

Ko'rsatkichlar	Yillar						
	2012	2013	2014	2015	2020	2021	2022
Respublika bo'yicha YalM	100	100	100	100	100	100	100
Jumladan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushi	62,4	63,0	63,6	64,1	64,1	70,0	71,8
Qoraqalpog'iston Respublikasi	63,6	64,0	64,5	64,6	57,0	54,3	55,8
Andijon viloyati	57,0	57,5	59,4	61,4	66,0	73,4	79,9
Buxoro viloyati	54,6	55,8	56,1	56,5	56,9	79,8	79,2
Jizzax viloyati	79,2	79,9	79,9	80,1	80,3	84,3	84,4
Qashqadaryo viloyati	51,4	51,4	51,5	51,6	51,7	64,3	65,1
Navoiy viloyati	35,7	36,1	36,9	37,1	37,6	42,4	47,9
Namangan viloyati	78,4	79,5	79,7	80,2	80,3	79,0	79,9
Samarqand viloyati	75,9	77,1	77,4	77,9	78,0	80,0	81,8
Surxondaryo viloyati	73,7	74,1	74,5	75,2	75,3	79,4	78,7
Sirdaryo viloyati	66,7	67,3	67,7	68,5	68,7	76,9	76,5
Toshkent viloyati	54,6	55,3	56,2	56,7	57,1	57,9	63,6
Farg'ona viloyati	54,6	55,3	56,2	56,7	57,1	69,8	70,6
Xorazm viloyati	73,5	73,8	73,9	74,1	74,2	75,9	78,3
Toshkent shahri	54,6	55,3	56,2	56,7	57,1	63,4	64,2

Yuqorida ta'kidlanganidek, O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulot (YalM)dagi ulushi yildan-yilga ortib bormoqda. 2012–2022-yillar davomida respublika bo'ylab ushbu sektorning iqtisodiyotdagi ulushi 62,4% dan 71,8% gacha ko'tarilgan. Hududiy tahlillar ham shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning ahamiyati ko'pchilik viloyatlarda sezilarli darajada oshgan. Masalan, Andijon viloyatida 2012-yilda 57,0% bo'lgan ko'rsatkich 2022-yilga kelib 79,9% ga yetgan. Bu viloyatda kichik biznesning iqtisodiyotdagi ahamiyati ancha o'sgan.

Buxoro viloyatida 2012-yilda 54,6% ni tashkil qilgan ko'rsatkich 2021-yilga kelib 79,8% ga yetgan, ammo 2022-yilda biroz pasayib, 79,2% ni tashkil etgan. Jizzax viloyatida esa 2012-yilda kichik biznes ulushi 79,2% bo'lgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 84,4% ga ko'tarilgan. Navoiy viloyatida 2012-yilda kichik biznes ulushi eng past darajada – 35,7% bo'lgan, lekin 2022-yilga kelib 47,9% ga ko'tarilgan, ammo o'sish sur'ati boshqa viloyatlarga qaraganda sekinroq bo'lgan.

Innovatsion faoliyat kichik biznesning nafaqat ichki, balki tashqi bozorda ham muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi. Shu sababli, kichik biznes subyektlarini innovatsion rivojlantirish jarayonida turli omillarni aniqlash va ularning tahlili dolzarb masala hisoblanadi. Shuningdek, kichik biznes subyektlarining innovatsion rivojlanishiga bir qator omillar sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Ushbu omillar quyidagilar:

Moliyaviy resurslar va investitsiyalar: Innovatsion faoliyatning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun etarli moliyaviy resurslar zarur. Kichik biznes innovatsiyaga sarflanishi kerak bo'lgan investitsiyalarni topishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda, bu esa ularga yangi texnologiyalarni joriy qilish imkoniyatini cheklamoqda. Moliyaviy resurslar kichik biznes subyektlarining innovatsion faoliyatida muhim o'rin tutadi. So'rov natijalariga ko'ra, kichik biznes subyektlarining katta qismi moliyaviy cheklovlarni innovatsiyalarni joriy etishdagi asosiy to'siq deb biladi.

¹ Manba: Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

2-jadval. Moliyaviy resurslar va investitsiyalarda kichik biznes subyektlari ulushi.

Moliyaviy resurslar yetarliligi	Kichik biznes subyektlari ulushi (%)
Yetarli	35%
Yetarli emas	65%

1-jadvaldan ko'rish mumkinki, kichik biznes subyektlarining 65 foizi moliyaviy cheklovlar tufayli innovatsion loyihalarni amalga oshira olmasliklarini bildirganlar. Moliyaviy manbalar va investitsiyalar yetarli bo'lmaganda, kichik biznes o'z faoliyatida texnologik yangiliklarni joriy qila olmaydi.

Kadrlar malakasi va bilim darajasi: Innovatsion jarayonlar ko'p hollarda yuqori malakali kadrlar ishtirokida amalga oshiriladi. Ammo kichik biznes subyektlari ko'pincha malakali kadrlarni jalb qilishda qiyinchiliklarga duch keladi. Bu holat xususan texnik bilim va zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash qobiliyatiga ega mutaxassislar yetishmovchiligi bilan bog'liq. Innovatsion rivojlanish uchun malakali kadrlarning mavjudligi muhim ahamiyatga ega. Kichik biznes uchun yuqori malakali xodimlarni jalb qilish va ularni innovatsion jarayonlarga jalb qilish katta qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin.

3-jadval. Kadrlar malakasi va bilim darajasida kichik biznes subyektlarining ulushi.

Kadrlar malakasi darajasi	Kichik biznes subyektlari ulushi (%)
Yuqori malakali	42%
Yetarli malakaga ega emas	58%

Ushbu jadvalga ko'ra, kichik biznes subyektlarining 58 foizi kadrlar malakasini past deb hisoblaydi, bu esa innovatsion rivojlanish uchun sezilarli to'siq hisoblanadi. Yaxshi tayyorlangan va zamonaviy texnologiyalar bilan ishlay oladigan mutaxassislarning yetishmasligi kichik biznesning innovatsion salohiyatini cheklaydi.

Davlat yordami va qonunchilikdagi imtiyozlar: Davlat tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash innovatsion rivojlanish uchun muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda kichik biznes uchun turli soliq imtiyozlari, kredit resurslariga qulay shart-sharoitlar yaratish kabi choralar ko'rilmogda. Davlat tomonidan kichik biznesni innovatsion faoliyatga rag'batlantirishda ko'rsatiladigan yordam ham muhim omillardan biri sanaladi. Soliq imtiyozlari, moliyaviy yordam va qonunchilikdagi qo'llab-quvvatlov choralari kichik biznes uchun muhim stimuly bo'lib xizmat qiladi.

4-jadval. Davlat yordami va qonunchilikdagi imtiyozlarda kichik biznes subyektlari ulushi.

Davlat qo'llab-quvvatlovining ta'siri	Kichik biznes subyektlari ulushi (%)
Muvaffaqiyatga ijobiy ta'sir qiladi	55%
Yetarli emas	45%

Davlat tomonidan ko'rsatiladigan yordamni kichik biznes rahbarlarining 55 foizi ijobiy baholaydi, ammo 45 foizi davlat ko'magining yetarli emasligini ta'kidlaydi. Bu holat kichik biznes subyektlarining innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlashda davlat choralari yetarlicha emasligini ko'rsatadi. Kichik biznes subyektlarining rivojlanishi uchun yanada kengroq yordam ko'rsatish zaruriyati yuzaga kelmoqda, chunki moliyaviy, infratuzilmaviy va texnologik yordamlar innovatsiyalarni joriy qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Texnologiyalarga kirish va texnik infratuzilma: Innovatsiyalarni joriy qilish uchun zamonaviy texnologiyalarga kirish imkoniyatiga ega bo'lish juda muhim. Texnologik infratuzilmaning rivojlanishi kichik biznes subyektlariga o'z faoliyatini kengaytirish va yangi mahsulotlar ishlab chiqarishni ta'minlashga yordam beradi. Biroq, savolnoma natijalariga ko'ra, kichik biznes subyektlarining 50 foizi zamonaviy texnologiyalarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligini innovatsion rivojlanishni sekinlashtirayotganini bildirgan. Bu esa kichik biznesni zamonaviy texnologiyalar va texnik resurslarga kirishni osonlashtiruvchi davlat siyosatlariga muhtojligini ko'rsatadi.

Bozor talabi va raqobat muhiti: Innovatsion rivojlanish ko'pincha bozor talablariga bog'liq bo'ladi. Raqobatbardoshlikni oshirish va bozor ulushini ko'paytirish uchun kichik biznes yangi texnologiyalar va mahsulotlarni ishlab chiqishga intiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bozor sharoitlari innovatsion faoliyatga jiddiy ta'sir ko'rsatadi, chunki bozorning o'zgaruvchan talablariga javob berish kichik biznes uchun innovatsiyalarga ehtiyojni

oshiradi. Bozor talabi va raqobat muhiti ham kichik biznes subyektlarining innovatsiyalarga e'tiborini shakllantiruvchi omil hisoblanadi. Innovatsion faoliyat ko'pincha raqobatbardoshlikni oshirish va yangi bozorlarni egallash maqsadida amalga oshiriladi.

5-jadval. Bozor talabi va raqobat muhitida kichik biznes subyektlari ulushi.

Bozor talabi va raqobatning ta'siri	Kichik biznes subyektlari ulushi (%)
Innovatsiyalarni rag'batlantiradi	63%
Innovatsiyalarni cheklaydi	37%

1-jadvalga ko'ra, kichik biznes subyektlarining 63 foizi bozor talabi va raqobat muhiti innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi omil ekanligini ta'kidlagan. Bozorning o'zgaruvchan talablariga javob berish va raqobatda qolish uchun innovatsiyalarga bo'lgan ehtiyoj oshadi.

Tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlarining innovatsion rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash imkonini berdi. Avvalo, moliyaviy resurslarning yetarli emasligi innovatsion faoliyatni susaytiruvchi asosiy omillardan biri ekanligi ma'lum bo'ldi. Moliyaviy yetishmovchilik tufayli ko'plab kichik biznes subyektlari yangi texnologiyalarni joriy qilish imkoniyatidan mahrum bo'lmoqda. Kichik biznesning innovatsion rivojlanishida kadrlar malakasi ham katta ahamiyatga ega. Texnik bilim va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lgan mutaxassislar yetishmovchiligi ko'plab innovatsion loyihalarning amalga oshirilishini qiyinlashtiradi.

Bu, o'z navbatida, davlat tomonidan malakali kadrlarni tayyorlash va kichik biznesga texnik yordam ko'rsatish dasturlarini yanada kengaytirishni talab qiladi. Davlat tomonidan beriladigan moliyaviy yordam va imtiyozlar kichik biznes uchun innovatsiyalarni joriy etishda katalizator rolini o'ynaydi. Shu bilan birga, kichik biznesning zamonaviy texnologiyalarga kirish imkoniyatlari ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston sharoitida texnik infratuzilmaning rivojlanishi va texnologik yangiliklarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish kichik biznes subyektlarining innovatsion faoliyatini yanada rag'batlantirishi mumkin.

Bozor raqobati va talab omillari ham innovatsion rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Innovatsiyalarni muvaffaqiyatli joriy qilish orqali kichik biznes o'z raqobatbardoshligini oshirishi va yangi bozorlarga chiqishi mumkin. Bu holat bozor sharoitlariga moslashish va raqobatni kuchaytirish uchun innovatsion g'oyalarni joriy qilishga undaydi. Moliyaviy resurslarni jalb qilishda kichik biznes uchun qulay kredit sharoitlari yaratish va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Bu jarayonda davlat tomonidan subsidiya va grantlar ko'rinishidagi yordam kichik biznesning innovatsion loyihalarni amalga oshirishdagi moliyaviy cheklovlarini kamaytirishi mumkin. Kadrlar malakasini oshirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorlikda malakali ishchi kuchini tayyorlash dasturlarini yo'lga qo'yishi lozim. Bu esa kichik biznesning texnologik yangiliklarni o'zlashtirish imkoniyatini oshirib, innovatsion rivojlanishni tezlashtiradi.

Davlat tomonidan kichik biznesga qaratilgan qo'llab-quvvatlash choralari, jumladan, soliq imtiyozlari va moliyaviy yordamlar kichik biznesning innovatsion faoliyatga intilishini rag'batlantiradi. Shuningdek, texnik infratuzilmani yaxshilash orqali kichik biznes subyektlarining zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash imkoniyatini oshirish lozim.

Bozor raqobati va talabning o'zgarishi kichik biznesni innovatsion faoliyatga undaydigan omillardan biri hisoblanadi. Innovatsiyalarni joriy qilish orqali raqobatbardoshlikni oshirish va yangi bozorlarni egallash imkoniyati kichik biznes uchun strategik maqsadga aylanishi lozim. Shu sababli, kichik biznesning innovatsion rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatini yanada rivojlantirish va kichik biznesni har tomonlama qo'llab-quvvatlash orqali ushbu maqsadlarga erishish mumkin.

Yuqoridagi omillarni hisobga olib, kichik biznes subyektlarining innovatsion rivojlanishini ta'minlash uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Moliyaviy, kadrlar, texnologik va bozor sharoitlari kichik biznesning innovatsion faoliyatiga ta'sir qiluvchi eng asosiy omillar bo'lib, ularga qaratilgan strategiyalar kichik biznesning uzoq muddatli muvaffaqiyatli rivojlanishiga asos bo'la oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Innovatsiyalar hajmining sezilarli darajada o'sishi kichik biznes sub'ektlari ichida innovatsiyalar salohiyatining yaxshilanganligini aks ettiradi. Bu umumiy iqtisodiyotga ijobiy hissa qo'shib, raqobatbardoshlik, mahsuldorlik va texnologik taraqqiyotning oshishiga olib kelishi mumkin. Innovatsiyalar hajmi oshgani sayin, ilmiy

tadqiqot va ishlanmalar sektorlarida ish bilan ta'minlash imkoniyatlari ham oshishi mumkin. Bu ish o'rinlari yaratish va malaka oshirishga olib keladi, iqtisodiyotga yanada foyda keltiradi.

Innovatsiyalar hajmining o'sishi mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilishga olib keladi. Shuningdek, ushbu sohaga katta e'tibor qaratilayotgan rivojlanayotgan kichik biznes sektori investitsiyalar uchun foydali imkoniyat sifatida qaraladi, bu esa iqtisodiy o'sishni yanada kuchaytirishga zamin yaratadi. Innovatsiyalar hajmiga ijobiy nuqtai nazar tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishi mumkin. Kichik biznes sub'ektlari o'sish va innovatsiyalar uchun potentsialni ko'rayotganligi sababli, ko'proq tadbirkorlar o'z bizneslarini boshlash va kengaytirishga turtki bo'lishi mumkin, bu esa iqtisodiy diversifikatsiya va barqarorlikni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Гусев А.К., Жеребцов В.И. Малый бизнес и инновации: основные проблемы и пути решения.
2. Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorlik дарслик. Д.С. Қосимова. 2020-й.
3. Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorlik дарслик. Балтабаев М., Қосимова, Эргашходжаева Ш.Ж., Самадов М. 2015-й.
4. Нэреш К. Малхотра. Маркетинговые исследования. Практическое руководство. – М.: Издательский дом Вильямс, 2007. – 1200 с.
5. Qosimova M.S., Abduhalilova L.T. Marketing tadqiqotlari. O'quv qo'llanma. - T.: TDIU, 2012. - 189 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. www.lex.uz
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 17-noyabrdagi "O'zagrotexsanoatxolding" aksionerlik jamiyati faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2658-son. <https://lex.uz/docs/-4163941>
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 31-maydagi "Chigit yetkazib berish mexanizmini hamda o'simlik yog'i va yog'-moy mahsulotlari sotishni tartibga solish to'g'risida"gi PQ-360-sonli qarori.
9. Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-5853-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4567334>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

